

loškimi pritiski na ljudi, ki so jim vzeli ne le šolanje v lastnem jeziku, marveč jim tudi do kraja popačili informacijo o življenju, dosežkih in delu večjega dela narodove skupnosti, predvsem še njegove kulture.

Marsikateri med nami razmerij med koroškimi Slovenci samimi, njihovih trpkih občutij in problemov ne zmoremo razumeti kot naše lastne, ker živimo zunaj njihovega vsakdanjika. In še nekaj je. Zadnja leta so koroški Slovenci pokazali velik odpor zoper pritiske na vseh ravneh. Zlasti pomemben in spodbuden pri tem je delež mladine, kakor ste se lahko prepričali včeraj. Zaradi vsega tega je pri oblikovanju tega dela našega programa prevladalo mnenje, da je najbolje, če nam koroške razmere pojasnijo Korošci sami. Pri tem je razumljivo, da v odmerjenih okvirih v prikazovanju koroške eksistenčne problematike, zlasti tiste, ki zadeva jezik v sklopu širšega kulturnega koncepta, ne moremo biti izčrpani.

AKTUALNA VPRAŠANJA SLOVENSKEGA JEZIKA IN KULTURE NA KOROŠKEM

Razpravo vodi dr. Pavle Apovnik, vodja urada za Slovence pri koroški deželni vladi, predsednik Zveze slovenskih izobražencev in predavatelj slovenskega jezika na Inštitutu za prevajalce v Gradcu. Razpravljajo: dr. Janko Zerzer, profesor na Zvezni gimnaziji za Slovence v Celovcu, član pripravljalnega odbora Koroških kulturnih dnevov ter podpredsednik Krščanske kulturne zveze; dr. Erich Prunč je asistent na graškem slavističnem inštitutu, član pripravljalnega odbora Koroških kulturnih dnevov ter predavatelj slovenskega jezika na Inštitutu za prevajalce v Gradcu; publicist Feliks Bister je zastopnik Mladja, kluba in revije.

Pavel Apovnik

Velikovec

Pripravek k razpravi o aktualnih vprašanjih slovenskega jezika in kulture na Koroškem (Redno letno zborovanje Slavističnega društva Slovenije na Bledu 1977)

Slovenščina kot uradni jezik na Koroškem

1. Pravna osnova

Avstrijska državna pogodba iz leta 1955 določa v 3. odstavku 7. člena: »V upravnih in sodnih okrajih Koroške, Gradišanske in Štajerske s slovenskim, hrvaškim ali mešanim prebivalstvom je slovenski ali hrvaški jezik dopuščen kot uradni jezik dodatno k nemškemu. V takih okrajih bodo označbe in napisi topografskega značaja prav tako v slovenščini ali hrvaščini kakor v nemščini.«

Zakon o narodnih skupnostih (skupinah) z dne 7. julija 1976 in tri uredbe k temu zakonu z dne 31. maja 1977 (ki so začele veljati 1. julija 1977) so ustvarile nov pravni položaj: koroški Slovenci zakona in uredb ne priznavamo, kljub temu pa formalnopravno veljajo; zvezna vlada in drugi pristojni organi so jih začeli izvajati. Ali bo naš poskus, izpodbijati zakon in uredbe pri ustavnem sodišču, uspel, je odprto vprašanje. Če bi uspel, bi

to olajšalo začetek novih razgovorov med zvezno vlado in predstavniki koroških Slovencev v vseh odprtih vprašanjih v zvezi s členom 7 avstrijske državne pogodbe.

2. Vsebina zakona o narodnih skupinah in treh uredb k temu zakonu

Zakon uvaja kriterij številčne moči koroških Slovencev kot pogoj za priznanje in obseg manjšinskih pravic. Novelirani zakon o ljudskih štetjih dopušča posebna ljudska štetja in ugotavljanje manjšine, kadar koli se zdi to vladi potrebno. Sklicujoč se na rezultate takih ugotavljanj bodo nasprotniki Slovencev vedno spet zahtevali revizijo — nadaljnjo zožitev krajevnega območja, v katerem velja zakon o narodnih skupinah. To pomeni, da je bil ustvarjen pravni instrument za stalni narodnostni boj proti slovenski narodni skupnosti na Koroškem!

Zakon o narodnih skupinah in uredba o slovenskem uradnem jeziku sta v skrajni meri restriktivna: cela vrsta izjemnih določb in dodatnih pogojev ob uveljavljanju slovenščine pred uradi in sodišči spreminja določila, ki naj bi služila narodni skupnosti, v stavke brez vsebine.

Zakon o narodnih skupinah in uredbe izražajo pravno kodificiran odnos vzvišenosti večinskega naroda do koroških Slovencev: slovenščina je samo pomožni jezik, saj nobenemu uradniku ni treba znati slovensko: če ne zna, pokliče tolmača!

Zakon in uredbe ustvarjajo celo vrsto kategorij med koroškimi Slovenci: Slovenci v 8 občinah se lahko veselijo dvojezičnih topografskih napisov, v 27 občinah pa ne. Le v 13 občinah je slovenščina dopuščena kot dodatni uradni jezik, v 22 dvojezičnih občinah ni priznana. Sodnih okolišev (okrajnih sodišč) na dvojezičnem ozemlju je 9, toda samo pred tremi okrajnimi sodišči je slovenščina priznana kot uradni jezik. Glede drugih uradov je ureditev tako zamotana, da potrebuje koroški Slovenec pravnega vodiča, ki mu pove, kje in kdaj sme pred uradi uporabljati svoj materni jezik.

3. Težkoče pri uveljavljanju slovenščine v sodstvu in upravi

Zakon o narodnih skupinah in uredba o slovenskem uradnem jeziku postavljata pravne ovire za uveljavljanje slovenščine v sodstvu in upravi. Splošno politično ozračje na Koroškem je tako, da mora biti Slovenec zelo pogumen in vztrajen, da uveljavi svojo pravico do uporabljanja slovenščine. Razmere med drugo svetovno vojno (ko je bila v šoli prepovedana vsaka slovenska beseda), pomanjkljivosti pri dvojezičnem pouku po vojni, dejstvo, da mnogo slovenskih otrok ni prijavljenih k dvojezičnemu pouku na obveznih šolah (to velja za dobo po letu 1958), pa so vzrok, da imajo naši rojaki tudi jezikovne težave, če se hočejo izražati v slovenščini. Zato bomo morali pripraviti in izvesti ustrezne jezikovne tečaje za naše rojake, da jim pomagamo premagati ovire.

Janko Zerzer

Celovec

Moja naloga bi bila v glavnem nakazati nekaj problemov, s katerimi so soočeni vsi tisti, ki se na Koroškem ukvarjajo s kulturo. Za izhodišče razmišljanja nam je dejstvo, da živimo koroški Slovenci na robu slovenskega narodnostnega telesa.

Družba, v kateri živimo, večinska družba, koroškim Slovencem ni naklonjena; gleda nas bodisi z odklanjanjem ali vsaj z brezbriznostjo. Naloga slovenske kulture na Koroškem je torej, da se skuša v tej družbi čim bolj uveljaviti, da postane za vse člane narodne skupnosti atraktivna, da tako ohranimo našo specifično bitnost, svoj slovenski jezik. Sedanja situacija je taka, da se mi zdi, da se odpirajo škarje med socialnimi in kulturnimi danostmi. Medtem ko je bila naša družbena struktura še pred nedavnim pretežno kmečka ali skoraj izključno kmečka in je bila temu primerna tudi kulturna situacija,

se danes slovenski narod na Koroškem socialno polagoma diferencira, možen je — čeprav s težavo — socialni napredek.

Vaška kultura ima v tem prostoru seveda še naprej svoje zelo upravičeno mesto. Če gledamo na odrsko dejavnost na podeželju, je to pogosto edina možnost, da se kulturno zainteresirani preprosti človek sploh seznanja s slovenskim gledališčem in se morda sam kulturno udejstvuje. Seveda nastane kmalu potreba po bolj kvalitetnih odrskih predstavah. Ker sami tega v sedanji situaciji ne zmoremo, smo pravzaprav odvisni od gostovanj iz Slovenije ali Primorske. Gostovanja pa imajo pri nas na Koroškem še močno manifestativen značaj. To se pravi, da je tisti, ki obiše tako »centralno« predstavo, pogosto narodnostno motiviran. Gotovo se tudi sami v zadnjem času trudimo, da bi se povzdignili do višje ravni. Morda je ravno nedavna poživitev Odra Mladje korak v tej smeri.

Na to področje spadajo tudi naša prizadevanja za lutkovno gledališče. Danes imamo na Koroškem dve skupini lutkarjev, ki skrbita za naše otroke. Ti so izpostavljeni še posebej velikim težavam s tem, da je tudi na vasi danes slovenski otrok že precej izoliran in nima dosti možnosti za komunikacijo v materinščini.

Drugo področje, ki bi ga hotel nakazati, je glasbena dejavnost. Na Koroškem sicer gojimo z veliko ljubeznijo in še kar zadovoljivim uspehom ljudsko pesem, da bi pa glasbeno dejavnost razširili, nam za zdaj primanjkuje možnosti. Zaradi tega se je pred nedavnim pojavila potreba po glasbeni šoli. Naši mladinci naj bi se seznanili tudi z instrumentalno glasbo. Predvsem je razveseljivo, da to ni samo v smislu koncepta naših kulturnih organizacij, temveč da prihaja pobuda za glasbeno šolo iz krajevnih društev.

Med prizadevanji za nove oblike kulturne dejavnosti med koroškimi Slovenci je treba omeniti tudi Koroške kulturne dneve. Ko smo začeli leta 1969 s prirejanjem Koroških kulturnih dnevor, se je to zgodilo iz spoznanja, da sicer imamo na Koroškem nemške Hochschulwochen, da pa Slovenci česa podobnega nimamo. Medtem že devetih pripravljamo take dneve, na katerih posredujemo Slovincem na Koroškem informacije z raznih področij, pogled v umetnostno ustvarjanje, znanstvena predavanja in razprave o aktualnih vprašanjih. Iz tega je nastala potreba, da to dejavnost razširimo, da kulturni dnevi postanejo potreba tudi za širšo publiko. Postavljeno je bilo namreč vprašanje, kakšen pomen in kakšen učinek imajo Koroški kulturni dnevi. Iz tega se je razvil koncept izobraževanja odraslih z razširjeno ponudbo na tem področju; na tem področju je že marsikaj storjeno, toda treba bi bilo vse to koordinirati in začeti z izobraževanjem odraslih usklajeno in načrtno.

Pred nekaj leti smo dobili v Celovcu univerzo. S tem se nam je ponudila nova možnost sodelovanja z avstrijskimi znanstveniki, pa tudi za lastna znanstvena prizadevanja. Seveda pride predvsem v poštev sodelovanje med univerzo in Slovenskim znanstvenim inštitutom; o tem pa se bo še posebej govorilo. Z veseljem vidimo tudi, da so odnosi med ljubljansko in celovško univerzo dobri, da sodelujejo profesorji ljubljanske univerze na Koroških kulturnih dnevih, da predavajo profesorji celovške univerze na seminarjih za izobraževanje profesorjev slovenske gimnazije ipd. Treba pa bi bilo tudi na tem področju intenzivirati dejavnosti.

Če torej kratko povzamemo: kultura, kakršna se nam predstavlja danes na Koroškem, je brez dvoma zrcalo naše družbe, ne ujema pa se docela z našim današnjim socialnim stanjem! To je treba upoštevati, v tej smeri je treba pomnožiti prizadevanja. Zato pa je treba najprej spoznati vse ovire, ki otežujejo kulturni razvoj in kulturno afirmacijo koroških Slovincov. Med drugim gre tu za notranje konflikte v manjšini sami, treba pa je upoštevati tudi rastočo izolacijo slovenskega prebivalstva, saj že v mnogih krajih predstavljajo slovenske družine otoke sredi nemškega ali odtujenega prebivalstva. Zato je potrebno, da se ne zadovoljimo z doseženim, da se ne zadovoljimo zgolj s slovensko gimnazijo, ki ima zelo velik pomen, da poleg nje ne zanemarjamo drugih oblik srednjega šolstva (mislim zlasti na prizadevanja šolskih sester v Šempetru s poklicno šolo), da nadaljujemo in poglobimo stike z univerzami, pospešujemo vsestransko izobraževanje in seveda gojimo naprej podedovano kulturno izročilo.

Feliks Bister

Dunaj

Cenjeni navzoči. Dovolite, da vas najprej prav pristrčno pozdravim v imenu kluba Mladje in vseh sodelavcev naše revije in se hkrati zahvalim za izredno pozornost, ki jo nudite s svojim programom trenutnemu položaju in razvoju slovenskega jezika in kulture na Koroškem. Moja častna naloga je na kratko predstaviti tako imenovano mladjevsko gibanje, revijo in klub Mladje, Oder Mladje in tako dalje. Najprej zunanja zgodovina. 19. julija 1960 so mladjevci na srečanju slovenskih izobražencev v Selah prvič predstavili javnosti svojo prvo številko: Mladje, literarno glasilo mladih. Ta podnaslov je ostal do šeste številke leta 1966. Pozneje se je podnaslov razširil v koroško kulturno revijo; danes imamo torej kot podnaslov Mladje — literatura in kritika. S to razširitvijo je Mladje začelo objavljati publicistične in znanstvene prispevke. In to iz področja literarne zgodovine, lingvistike, manjšinskega vprašanja, slovenske oziroma avstrijske zgodovine, recenzije, prevode in polemiko. Naklada je rasla na 500, 700, 1.000 in 1.500 izvodov. 17. februarja 1964 pa smo z ustanovitvijo kluba Mladje organizacijsko povezali vse sodelavce revije; trenutno predseduje klubu Mladje kolega Franc Kattinig. Vmes je Oder Mladje leta uspešno deloval na gledališkem področju pod marljivim vodstvom Ericha Prunča. Ravno tozadevno tradicijo hočemo v teh dneh obnoviti, kajti mislimo, da ni opravičila za dolgo, predolgo prekinitve te dejavnosti. Med prve sodelavce Mladja spadajo poleg glavnega urednika Florjana Lipuša Karl Smolle, Erich Prunč in Gustav Januš na literarnem področju, Pavel Zdovc, Jože Wakovnic, Avguštin Malle in drugi na področju esejistike in publicistike.

Po od začetka hudih spopadih z mladjevci najde pozneje tudi Janko Messner svoje literarno pristanišče ob mladjevski obali. Njemu sledijo Polanšek, Kokot, Detela, Merlak, in med mlajšimi Olga Vouk, Janko Pörsch, Tone Schellander, France Merkač in drugi. Poleg pesnikov, pisateljev, publicistov in znanstvenikov je Mladje od nekdaj zbiralo okoli sebe tudi vrsto uglednih likovnih umetnikov in v umetniških prilogah nudilo dostikrat edino možnost, da se predstavijo javnosti. Med njimi so danes znana imena kot Valentin Oman, Zorka Weiss, Gustav Janusch, Schellander, pa tudi Greiner, Arbeitstein, Vovk in drugi. Med neslovenskimi sodelavci najdemo ugledne avstrijske avtorje, kot Michaela Guttenbrunnerja, Friedricha Heera, Clausa Gatterja, Christiana Wollnerja, E. A. Richterja, Petra Hoenischa, Petra Rosseia, Petra Turrinija, Michaela Scharanga, pa celo poljskega pesnika Mijonczecka in celo japonskega pesnika Osamo Ikeučija.

Toliko o zunanji zgodovini Mladja.

Bežen pogled in pregled na zunanji razvoj samo na kratko prikazuje duhovno razgibanost Mladja. Kaj je pravzaprav res duhovna vsebina Mladja in mladjevcev? Na kratko, v nekako petih točkah:

- Mladje se odpove literarnemu tradicionalizmu na Koroškem;
- Mladje odklanja strankarsko politični dualizem med koroškimi Slovenci in pritegne svoje sodelavce iz vseh svetovnonazorskih kotov;
- Mladje se bori za primerno vključitev sodobne literature in literarnega, kulturnega, umetniškega, znanstvenega ustvarjanja na Slovenskem in drugod v svetu;
- Mladje prodre iz narodnomanjšinskega geta in pritegne nemške sodelavce; prispevke le-teh prinaša v originalu in v slovenskem prevodu;
- Mladje končno organizira prvo redno kulturno-znanstveno delo med koroškimi Slovenci s svojimi zadevnimi objavami in razpravami v reviji.

Poleg revije kot take izdaja Mladje občasno informacijsko službo v nemščini, Klub Mladje Information, nemško dokumentacijo, kot je bila npr. knjiga Fremde in der Heimat — Tujci v domovini oziroma obsirna razprava Roberta Saxerja o poročanju koroških časopisov o Waraschevem primeru itd., tisočletnica Koroške in med drugim tudi pesniška zbirka naše pesnice Milke Hartmanove, katere 75-letnico smo od

mladjevske strani počastili. Nota bene, sedemnajstletno Mladje je danes poleg tega najstarejša neprekinjeno izhajajoča literarno-kulturno-znanstvena revija na Koroškem.

To velja tudi za nemški del dežele, če izvzamemo staro Carinthio.

Zaključek. Vse to je bilo, je še danes in trdno upam, da bo lahko še v bodoče, samo mogoče, ker se Mladje nikoli ni zadovoljilo biti le priča družbenih in političnih dogajanj in dogodkov v deželi, temveč je vrsto teh dogodkov sprožilo ali v njih vsaj aktivno sodelovalo. Prav zato je danes revija bolj priznana zunaj koroških meja kakor na domačih tleh.

Erich Prunč

Gradec

Dovolite, da rečem najprej nekaj besed o vprašanju, ki so ga nekateri diskutanti odpri v včerajšnji diskusiji: ali v slovenščini res lahko ugotovimo neke vrste deficit izraznih možnosti. Mislim, da je treba najprej ugotoviti, da v slovenščini ne govorimo in se ne izražamo nič slabše, pa tudi nič boljše kot v kateremkoli drugem jeziku, temveč samo včasih nekoliko drugače, pač v skladu s posebno strukturo našega jezika, ki zrcali in pogojuje posebnost našega miselnega sveta. Zdi se mi, da je sploh zgrešeno, če se pritožujemo nad težavami, ki nastajajo pri prenašanju tujih miselnih prvin v naš jezik. Prav ta upor jezika, ki ga čutimo pri poslovenjenju, prav ta posebnost transformacijskega procesa, prav ta prenos v slovensko drugačnost je bistven del naše narodne samobitnosti, ki bi mu morali posvetiti vso našo raziskovalno pozornost. In če dolžimo »jezik«, da nam ne nudi dovolj izraznih možnosti, da na tem ali drugem področju lahko ugotovimo vrzeli v njegovem izraznem sistemu, potem se mi zdi, da obračamo kritiko na napačno naslov. Saj, končno, jezik ni neka samostojna entiteta, temveč predvsem zrcalna podoba in proizvod družbe, v kateri je živela in živi neka jezikovna skupnost.

Družbeno stanje na Koroškem pa je na žalost tako, da onemogoča ali pa vsaj zavira normalni razvoj jezika. Sicer se osebno ne strinjam z nekaterimi preveč pesimističnimi pogledi na koroško sedanjost in bodočnost, vendar je treba le ugotoviti, da je slovenska družba na Koroškem še vse premalo zdfiferencirana, da bi se mogla popolnoma adekvatno uveljavljati v danem avstrijskem družbenem sistemu. Kljub temu pa lahko rečemo, da smo sicer številčno močno nazadovali, da pa smo vsebinsko in kvaliteto napravili precejšen skok naprej.

To se seveda odraža tudi v jezikovnih koncepcijah. Da navedem samo en primer. Še ko smo ustanovili Oder Mladje, je bilo eno osnovnih vprašanj, ali naj se na odru poslužujemo narečja oziroma zastarelega prosvetaškega jezika (l-kanje ipd.) ali pa naj se odločimo za sodobno obliko zbornega govora. Odločili smo se za zborni govor. In ko smo v pripravah za prireditve s pomočjo ljubljanskih slavistov morali skorajda vsako besedo posebej opremiti z akcentom, so se nam vsi smejali, češ, kaj se mučite s to »kranjščino«, saj vas nihče ne bo razumel. Pokazalo pa se je, da sodobna slovenska knjižna norma ni predstavljal — niti v vaseh, ki so bile dokaj oddaljene od osrednjega komunikacijskega toka, kot npr. Djekše — večje komunikacijske ovire. Danes, ko se absolutni slovenske gimnazije vključujejo v kulturno in politično življenje, se zdi kar samo ob sebi umevno, da na odru in v javnosti govorimo knjižni jezik. Če to stanje primerjamo s prejšnjimi jezikovnimi koncepcijami, ki so bile po svojem jezikovnem separatizmu včasih dokaj blizu vindišarski teoriji, lahko ugotovimo, da je bil s to preusmeritvijo dosežen odločilen korak v smeri normalnega toka informacij v vseslovenskem kulturnem prostoru.

Na žalost je ta proces uvajanja sodobnega knjižnega standarda sprožil tudi nezaželen proces izpodrivanja drugih jezikovnih oblik, predvsem narečij. Prav tu, mislim, čaka koroške slaviste in ostale pedagoge odločilna naloga: uveljaviti v šoli in v javnosti model funkcijskih zvrsti, se pravi, koncepcijo, da vsak govorni položaj zahteva tudi funkcijsko ustrezno jezikovno obliko, da so torej govorni položaji, v katerih se obvezno govori narečje, spet drugi pa, v katerih se obvezno uporablja zborni govor itd.

Na Koroškem se to vprašanje na žalost še vedno postavlja alternativno: po eni strani izpodrivajo učitelji v šoli živa narečja, po drugi strani pa zastopniki pretiranega regionalizma vedno spet sprožajo protiakcije in skušajo uveljaviti v vseh govornih položajih dialektizme. Ta nasprotja bomo premostili le, če bomo po eni strani v ustreznih govornih položajih revalvirali in oživili narečja, opozarjali na njihovo jezikoslovno in kulturno dragocenost, po drugi strani pa osvobodili knjižni jezik vseh ideoloških obremenitev, ki so nastale pod vplivom vindišarske teorije in ostalih oblik koroškega separatizma.

Cilj vseh teh prizadevanj naj bi bil, da bi slovenski govorec na Koroškem razpolagal z normalno razvitim jezikovnim profilom, s kompletno izoblikovanim sistemom jezikovnih zvrsti, kajti le tako bo tudi kos vsem jezikovno pogojenim družbenim funkcijam, le tako se bo lahko uveljavil kot enakopraven član dvojezične koroške družbe.

Sredstvo, s katerim bi to dosegli, je po konceptu zelo preprosto, glede na njegovo uresničitev pa nadvse zahtevno: izgraditi govorne položaje, v katerih se povsem normalno govori slovensko. Ne smemo namreč pozabiti, da se v sedanjih razmerah za povprečnega koroškega Slovence konča učni proces jezika ob koncu osnovne šole (če je bil sploh deležen dvojezičnega pouka). Z izgrajevanjem govornih položajev, v katerih se govori slovensko, v vsem širokem razponu družbenih interakcij, bi bil šele tako kot sicer v homogeni nacionalni sredini sposoben, da ta proces učenja nadaljuje tudi v pošolski dobi.

Če pa je sposobnost, da govorec razpolaga z izoblikovanim sistemom funkcionalnih jezikovnih stilov, merodajna za njegovo sposobnost družbenega uveljavljanja, potem je treba s tega vidika osvetliti tudi pojem diskriminacije. Diskriminacija namreč ni samo v tem, da je v določenih govornih položajih z družbenimi sankcijami prepovedana uporaba slovenskega jezika, oz. točneje, določenih zvrsti slovenskega knjižnega jezika. Odločilnejša kot ta, rekel bi, površinska diskriminacija, je njena posledica, ki prizadene globinsko strukturo jezika in s tem slovenskega človeka v njegovi jezikovni in kulturni identiteti, namreč, da se v svojem maternem jeziku ne more več adekvatno izražati v vseh govornih položajih. Ali, povedano v širšem smislu, da ni imel možnosti, da internalizira vse jezikovne in izvenjezikovne znakovne sisteme svoje narodne skupnosti, kar ga odločilno ovira pri vseh interakcijah znotraj svojega naroda.

Da se npr. zastopniki nemškonalne ideologije prav dobro zavedajo, da omejevanje javnih govornih položajev na dolgo roko nujno vodi do folklorne manjšine (omejitev na intimne govorne položaje, narečje kot edina jezikovna oblika) ali pa sploh do izgube jezikovne sposobnosti, je jasno razvidno iz nadvse priostrene borbe proti uradnemu jeziku. To je namreč tisti govorni položaj, v katerem bi slovenski človek uporabljal in se v uporabi učil standardiziranih oblik slovenskega jezika. Zato se tudi vsa prizadevanja usmerjajo v to, da se možnost nastajanja takih govornih položajev čim bolj omeji, da se njihova družbena veljavnost zoži tako funkcionalno kot teritorialno.

To dokazuje tudi dejstvo, da se je vzporedno z borbo proti uradnemu jeziku sprožila borba proti slovenščini v cerkvi. To je bila v prenekaterih predelih Koroške sploh še edina možnost, da se je več ali manj nemoteno uporabljala slovenščina tudi v privzdignjenem, javnem govornem položaju. Tu se je delno izoblikovala tudi razmeroma konservativna, arhaizirajoča regionalna varianta slovenskega knjižnega jezika.

Če smo že pri vprašanju regionalne variante, bi rekel še sledeče: Za potrebno modernizacijo tega standarda naj bi veljalo načelo: Tako blizu slovenski knjižni normi, kot možno, in tako tolerantno in elastično nasproti regionalnim posebnostim kot potrebno, da po eni strani zagotovimo nemoteno komunikacijo znotraj vse jezikovne skupnosti, po drugi strani pa ne prekinemo z lastno koroško tradicijo.

Ob navedenih dveh primerih javnih govornih položajev pa ne smemo pozabiti, da se prav ti v toku prestrukturiranja slovenske družbe na Koroškem in v pogojih, ki jih ustvarjajo komunikacijske navade sodobnega človeka, zelo hitro spreminjajo. Le če bomo pozorno sledili vsem tem spremembam in če bomo uspeli, da jim prilagodimo tudi naše jezikovno planiranje, bomo lahko zavrli proces nadaljnega raznorodovanja.

Tako je npr. treba ugotoviti, da jezik cerkve v toku normalne in nujne sekularizacije tudi koroške slovenske družbe izgublja svojo nekdanjo oblikovalno funkcijo. Zato bo treba v krajih, kjer je bila prižnica zadnja možnost javne in uradne uporabe slovenščine, nujno poskrbeti za adekvatne možnosti slovenskega občevanja. Ne smemo npr. tudi spregledati, da jeziku delovnega mesta v moderni industrijski družbi vse močnejše stopa ob stran jezik prostega časa. Prav ta prenos težišča človekovega interesa v prosti čas odpira vrsto novih možnosti v območjih, v katerih smo zaradi premoči socialnega prestiža nemških delodajalcev in jezikovnega pritiska, ki so ga izvajali, bili domala nemočni.

Spremenjene komunikacijske navade sodobnega človeka se kažejo tudi v vse večjem deležu avdiovizualnih sredstev množičnega obveščanja. V večinski družbi, ki razpolaga s tremi celodnevni programi in s celovečernim televizijskim sporedom, sta radio in televizija že zdavnaj prevzela pomembno funkcijo oblikovalcev jezikovnega standarda, da ne govorimo o funkciji »babice«, ki jo televizija prevzema tudi že v vaški sredini, ko se otroci zberejo pred televizijskim zaslonom. Slovenskemu človeku pa tistih borih nekaj slovenskih radijskih oddaj, ki so razen tega še tematsko zelo omejene, ne more zadovoljiti vseh komunikacijskih potreb. Prav vprašanje sredstev množičnega obveščanja pa je, vsaj zame, nadvse nazoren primer, kako bi morali v borbi za naše pravice skušati po eni strani izkoristiti vse možnosti, ki jih nudi dana situacija, mobilizirati vse notranje rezerve, po drugi strani pa se zavzemati za ustrezno politično rešitev. Tako po mojem mnenju npr. ne bi bilo težko poleg potujoče knjižnice organizirati tudi servis z magnetoskopskimi trakovi, opremiti društvene sobe s televizorji in močnimi antenami, da bi takoj vsaj začasno izenačili neravnotežje, ki na področju komunikacije nastaja zaradi premoči nemških elektronskih medijev. Kajti zavedati se moramo, da tudi slovenski človek na Koroškem oblikuje svoje komunikacijske navade podobno kot njegov nemški sodržavljan. Če pa bo potrebo po komunikaciji preko televizijskega zaslona zadovoljil samo nemški program, potem bo na tem področju slej ali prej nastala vrzel, ki jo bo zapolnil z nemškim jezikovnim gradivom.

Podobno bo veljalo tudi za vse ostale oblike institucionalizirane komunikacije, kot npr. za po- in predšolsko izobraževanje, za muzejske, gledališke in druge institucije. Za vsa ta področja naj bi, kot sem že rekel, veljalo načelo, da moramo po politični strani zahtevati, naj država vzdržuje vse tiste institucije, ki jih vzdržuje v nemščini za nemškega sodržavljana, do politične rešitve tega načela pa moramo na vseh področjih, na katerih bi utegnila nastati nesorazmerja med komunikacijskimi potrebami slovenskega človeka in dejansko ponudbo komunikacije, skušati samoiniciativno in samoupravno organizirati razne oblike komunikacijske ponudbe, da bi tako izoblikovali normalen in diferenciran jezikovni profil.

Breda Pogorelec

Stvari, ki jih je tovariš Prunč povedal, je veliko, in vse so pomembne z vidika jezikoslovnih pogledov, sociolingvističnih pogledov in pravzaprav tudi čisto praktičnih življenjskih vidikov. Mislim, da bi bilo prav, če bi čisto na kratko razložil primerjavo s prejšnjimi koncepcijami, ki so podobne vindišarski.

Erich Prunč

Forsirala se je neka, ne po ideologiji vindišarska varianta, tako niso rekli, to je poseben narod, ampak v realnosti so forsirali jezikovno obliko, ki je bila maksimalno oddaljena od osrednjega slovenskega knjižnega jezika pod pretvezo, da sicer naš človek tega ne razume.

Breda Pogorelec

Poudarila sem to predvsem zaradi tega, ker zaradi določenih, mogoče malce romantičnih razmerij do ohranjanja dialektov v določenih strukturah prihaja do zgrešenih

pogledov na jezikovno stanje na Koroškem. Prav zaradi tega mislim, da je treba opozarjati na sodobno prestrukturiranje koroške družbe in potrebo po tem, da se razvijejo vsi govorni položaji, da se jezik razvije v čim več položajih, polifunkcijsko. To so stvari, glede katerih bi morali slavisti še posebej razmišljati prav v zvezi s Koroško, v zvezi z Beneško Slovenijo, kajti glede tega so meglene zlasti naše predstave o razvojnih perspektivah obstoječega in o razvojni nujni v okviru vsenarodne skupnosti.

Boris Paternu

Tukaj nas zanima samo nekaj vprašanj. Najprej, iz prvega poročila smo videli, da pravzaprav nastaja neki novi izobraževalni sistem na Koroškem. Tu je bil govor o pripravi jezikovnih tečajev, o izobraževanju odraslih. Praktično spričo nove akcije nastaja drug izobraževalni sistem, če je to iz samopomoči ali kaj, bi vprašal samo eno. Mislim, da izražam željo vseh, če povem, da smo mi najbrž pripravljene oziroma moramo biti pripravljeni pomagati organizaciji tega dodatnega izobraževalnega sistema. Kar zadeva pouk jezika, opozoril bi na najnujnejše, lahko nudimo tako ali drugačno pomoč. Tu ne kaže razpravljati o organizacijskih oblikah, vendar je prav, če naložimo odboru to dolžnost, da premisli, da vodi naprej dogovore o tej konkretni pomoči. Navsezadnje imamo mi poletno šolo za tuje slaviste, ki bo letos deljena na dva dela, en del bo posebej za zamejske Slovence. Drugič, vprašanje Mladja. Mislim, da prihaja tam do neke spremembe, ki je bila posredno povedana. Najprej je bilo Mladje predstavljeno kot odmik od tradicionalne literature, kasneje pa izdaje Hartmanove in nekatere druge novejšje izdaje kažejo, da je Mladje — po mojem vtisu — pristalo na širši koncept, ki nikakor ne izključuje tradicionalne literature. Če smem povedati svoje osebno mnenje, mislim, da je ta širina samo pozitivna, ta pluralizem kulturnega sodelovanja. Tretjič vprašanje jezika; nekaj česa sem imel priložnost delati v seminarju celovške univerze in imam tale vtis. To so bili zelo prizadevni študentje, koroški Slovenci, ki so z veliko zmožnostjo subjektivno presojali literaturo. Videl sem pa pri nekaterih, da je po mojem mnenju neznanje jezikovnega aparata, jezikovnih zmožnosti teh ljudi nenehoma blokiralo v označevanju vtisov. Se pravi, to je neka blokada jezikovnega izražanja oziroma da jezikovno izražanje ni adekvatno, ni ustrezno psihološki in spoznavni vsebini. K Prunču pa še tole: mislim, da so meje naše svobode tudi meje našega jezika, to se pravi, najbrž je tisti sistem pravilen, ki bo omogočal človekovo izraževalno osvobajanje na vseh ravneh ter v vseh položajih. To je teza, pri kateri se mi zdi nekaj zelo pomembnega, težnja po prodoru knjižnega jezika. Jasno, da je to najbrž centralna težnja jezikovne politike koroških Slovencev, toda jaz ne vem, če je dovolj poudarjeno — ali sem prezrl — mislim, da naj bi se človek duhovno osvobajal tudi v drugih položajih, na drugih ravneh, v svojem dialektu, mislim, da je svoboda na vseh ravneh potrebna in da bi človek moral biti tako svoboden, da se brez pridržkov, brez psiholoških zavor izraža na vseh ravneh. Seveda to ni samo koroški problem, taisti problem velja namreč za nas. Marsikdo utihne pred mikrofonom, kajti po njegovem ga je sram povedati dialektični izraz, ne vem zakaj, mislim, da se nobene plasti jezika ne bi smeli sramovati. K vsemu temu bi pa dodal še to, da se mi zdi, da je slovenska lingvistika v svojih zamejskih središčih kot v osrednjih dolžna po sociolingvistični poti tej stvari posvetiti več pozornosti, kot ji jo je doslej.

Pavel Apovnik

Hvala za ta prispevek. Glede jezikovnih tečajev dovolite, da povem, kako si to predstavljamo. Nismo še izvedli takih tečajev, pač pa jih pripravljamo, in sicer prav glede na to, da bi pomagali našim ne posebno višje šolanim rojakom, da bi lažje premagali tudi tiste psihološke in jezikovne ovire, ki so vzrok, da doslej niso v večji meri uporabljali slovenščine v uradih, ker se pač bojijo, da bi se tam osmešili, ker določenih strokovnih izrazov, ustreznih v slovenščini, ne poznajo. Ta tečaj oziroma te tečaje, ker bi jih bilo gotovo več, tudi v različnih krajih, bomo pripravili skupno z našimi osrednjimi organizacijami, pri čemer sem že ob različnih priložnostih predlagal, da bi iniciativo dala Zveza slovenskih izobražencev in da bi ta zveza dala tudi referente.

Kar se tiče strokovne terminologije na ravni npr. trgovskih šol, opažamo, da pri nas pač tega primanjkuje. Poznamo učitelja, ki uči na trgovski šoli slovenščino, in ta si je moral pač sam pomagati, kakor je vedel in znal, da si je priskrbel podlage in vire, iz katerih bo črpal oziroma že črpa za pouk. Tu bi bili seveda tudi zelo hvaležni, da bi tudi na tej ravni, ne samo na najvišji, dobili od vas strokovno pomoč.

Feliks Bister

Kar se tiče tako imenovane spremembe pri Mladju, to gotovo drži. Mladje je po moje tako zelo pozno spoznalo, da Mladja niti ne bi moglo biti, če ne bi bilo nekaj jezikovne tradicije, literarne tradicije na Koroškem. In zaradi tega sem prav posebno vesel, da se je torej Mladje s pesniško zbirko Milke Hartmanove oddolžilo tej potrebi, tej dolžnosti, in to objavilo v svoji lastni založbi. S tem je priznalo javnosti, da je treba vključevati tudi preteklost, tako kot mladjevci vključujemo zdaj tudi mlajše literarne tokove: nekako smo nehali biti tisto zaprto omizje, če se smem učiti ob predmetnem tiskanem programu, torej bili smo od začetka zaprto omizje, ki se je samo od časa do časa odpiralo, zdaj se je Mladje v glavnem precej odprlo. Bo pa seveda tudi v tem z razvojem prišlo do še večje spremembe literarno-kulturnega koncepta, ki ga bodo po sili razmer vnesli še mlajši.

Erich Prunč

Profesor Paternu me je opozoril na to, da sem v tistem delu, ki se zdi zame najbolj važen, bil malce preabstrakten. Namreč z zgradbo govornih položajev mislim ravno to, kar ste vi potem rekli — izgradnjo normalnega sociolingvističnega jezikovnega profila. Da ne gre zdaj za izpodirvanje narečja, po drugi strani pa tudi ne za neko romantično arhaizacijo jezika, kar sta tista dva ekstrema, katerih se moramo izogibati. Kar se tiče blokad v jeziku, tudi to spada predvsem k nadaljevanju učnega procesa ob reševanju problema sovpadanja s svetom, vsak dan. Če bom to lahko normalno delal v svojem jeziku, potem tudi ne bom imel teh blokad; ker pa niso dane te situacije na Koroškem, ker je za določene govorne položaje ali zaradi institucij ali pa zaradi sociolingvističnega pritiska normalno, da se govori nemško, potem bodo na vseh teh področjih nastale tudi v jezikovnem sistemu vrzeli. In to ravno mislim s samopomočjo, da te vrzeli odkrijemo in prav usmerjeno v odstranjevanje teh vrzeli organiziramo samopomoč. Kar se tiče narečja, sem jaz zadnji, ki bi se veselil nad izgubo kake narečne besede. Skrajni čas je, da to narečno blago in tudi drugo kulturno blago, ki je povezano z določeno socialno strukturo, evidentiramo, zabeležimo, znanstveno proučujemo, ne moremo pa ga umetno vzdrževati. Obenem pa ob tem ne smemo ob raziskovanju tega tradicionalnega blaga izgubiti izpred oči novih oblik nastajanja kulture, ki se tudi v mikrosocioloških skupnostih zdaj že razvijajo.

Breda Pogorelec

Tudi moje pedagoške izkušnje s celovške univerze so popolnoma take kot prof. Paternu, pri čemer je treba še poudariti, da je slovenski jezikoslovni metajezik v slovenščini težava že pri nas, kaj šele na Koroškem, ampak vendarle so ga kolegi na koncu zmogli. Opozorila bi samo glede pozornosti socialni in funkcijski razvrščenosti jezika: tako pri predavanjih pred štirimi leti, potem z raziskavo, ki je tekla v seminarju, so se ta lingvistična vprašanja tudi specialno odprla problemom stika slovenščine z večinsko italijanščino. Posebej pomembne pa so v tem pogledu izkušnje, ki smo jih imeli leta 1975 z letnikom absolventov po Koroškem, ko se nam je posrečilo spoznati skoraj vse tipične govorne položaje, v katerih se koroška slovenščina pojavlja, in posneti besedila. To je bila silno zanimiva ekskurzija. Iz vsega tega nazorno sledi, da že dolgo posvečamo sociolingvističnim vprašanjem tisto potrebno pozornost, ki jo jezikoslovje v razmerah slovenskega jezika mora posvečati. Nedvomno pa bo potrebno ta

spoznanja glasneje razširjati, po drugi strani pa posvečati večjo pozornost psihološkim in sociološkim pogojem sporočanja.

Janko Zerzer

Dobil sem dvojce vprašanj v zvezi s celovško univerzo. Prvo: Koliko je mogoče o celovski univerzi govoriti kakor o slovenski univerzi oziroma vsaj o univerzi tudi za Slovence? O slovenski univerzi bomo težko govorili, ampak univerza za Slovence pa je vsekakor, vsaj za vse naše absolvente, absolvente slovenske gimnazije, vsak čas odprta in imamo celo vrsto odličnih predavateljev iz Ljubljane, ki prihajajo ali za semester, ali pa imamo tudi predavatelje, ki so že več let. Za študente je univerza dostopna; celovška univerza, to namreč vedno spet poudarjajo, je odprta za vsakogar. Vsako predavanje je prosto dostopno, tako da bi se tudi absolventi in tudi akademiki, ki so že zaključili akademski študij, lahko posluževali teje ponudbe, in to se tudi dejansko propagira in deloma prakticira. Morda bo o odnosih slovenskih inštitucij do raznih univerzitetnih inštitutov mogel spregovoriti ob drugi priložnosti kolega, ki bo predstavljal Znanstveni inštitut, ker je predvsem Znanstveni inštitut z naše koroške strani pristojen, da vzdržuje kontakte tako do zgodovinskega kakor tudi do oddelka za slavistiko.

Drugo vprašanje je: Ali bi lahko kaj povedali o napadih na nekatere asistente te univerze? Mislim da je tudi tu treba vedeti in videti celoten problem nastanka in organizacije in njene vloge v koroški družbi. Če pride tu in tam do kakih kritičnih obiskov, pisem ali drugih napadov, potem je to samo odraz odpora, ki ga opažamo v tradicionalnih krogih, do strukture te univerze in do miselnosti, ki vlada na tej univerzi. Miselnost je na vsak način tako odprta v svet, miselnost večine tako asistentov kakor tudi profesorjev, da to kratkomalo v ozkost in zaprtost koroške družbe ne sodi, se ne ujema, je velika diskrepanca, tudi takih, ki se skušajo znanstveno udejstvovati, ki univerzo kratkomalo odklanjajo in še danes nočejo vzeti na znanje, ker je to kamen spotike, ker je to vse preveč odprto, in pravijo, da je vse preveč levo in komunistično. Torej, to je tisti odgovor pri nas na Koroškem, če jim nekaj ni všeč, potem se dezavuirá in diskriminira. Če so pa mišljeni kakšni konkretni napadi na asistente, v tem trenutku ne bi vedel, kaj je to.

Jože Toporišč

Zame je bil nastop naših predavateljev danes zelo kvalificiran in zato izredno zanimiv, zelo spodbuden, v nekem smislu sem celo dobil asociacijo z resničnim samoupravljanjem, to se pravi, da samoorganizira svet od spodaj in da je od vsega začetka jasno, kaj naj določena stvar pomeni, da niso najprej parole, temveč da so najprej potrebe, in nato reševanje teh potreb. Jaz bi morda kot jezikoslovec k vsakemu od teh predavanj skušal nekaj povedati. Med drugim se mi zdi, da bi bilo zelo koristno, do skrajnosti izkoristiti tiste pravne možnosti, ki jih je sedaj slovenščina s temi akti dobila, zato da bi se prevedli vsi ustavni, upravni in tako naprej akti, zakoni v slovenščino, da je to vendarle neka priložnost, menda v Avstriji po plebiscitu prva, kar so v 19. stoletju začeli prevajati avstrijski državni zakonik. S tem se gotovo postavljajo nekateri problemi, da bi bilo to prevajanje po možnosti tesno usklajeno z našim načinom izražanja, kolikor seveda zadeve niso mišljene institucionalno. Včasih ko poslušam Korošce, mislim, da bi se kje dalo napraviti tudi kompromis, recimo *nastavljenec*, tudi tu bi bil izraz *nameščenc* bolj primeren. Zdi se mi, da imajo Korošci na drugi strani, kolikor bi do take zakonodaje, ustavnih in samoupravnih aktov prišlo, še neko posebno dolžnost, da razvijajo ubesedovanja za oblike družbe, ki niso socialistične, se pravi potem na nek način bogatijo slovensko izraznost za tako imenovani kapitalistični svet, ker tam ubesedujejo situacije in ustanove, ki jih pri nas ni. V tem oziru so verjetno zelo samostojni v jemanju pojmov, človek bi samo želel, da bi prevladala tam, kjer sta dve obliki, koroška, druga pa osrednjeslovenska, tista oblika, ki je tudi širše slovenska, da bi bila potem enotnost dosežena tudi na tem področju. Včasih se mi zdi, da v tem Korošci ne gredo pravo pot, da se prehitro odločijo za nekatere vire, kot se najdejo

na stranpoteh, npr. za izbiro učbenikov. Tako je bila zdaj na podlagi določenih zakonov, ki so v Avstriji uveljavljeni, možnost uvesti sorazmerno naprednejše učbenike, morda tudi organizirati izdelavo domačih učbenikov — na večji znanstveni in teoretični podstavi, pa se je nekako prehitro odločilo iz nekkih čisto prakticističnih razlogov, da se bodo izdali pač tisti slovenski učbeniki, ki jih trenutno imamo in ki so manj optimalni. Medtem ko mislim, da je zdaj rešeno vprašanje za dvajset let, da bo predolgo blokirano. Oglasil bi se kolegi Prunču, ki nas je nekako malo pokritiziral, da smo včeraj preveč jamrali, jaz mislim, se je večinoma moglo reči, da smo torej jadikovali nad določenimi stvarmi in iskali zdravila res na tistih področjih, kjer bi bilo poprave potrebno. Konkretno sem se ob njegovih govornih položajih, o katerih je bilo včeraj upravičeno tudi tu govora, spomnil npr. nastopa generala Avšiča, kjer je eno tako ubesedovalno področje, ki slovenskemu jeziku ni dostopno, in to povzroča v veliki meri seveda tudi nekulturo slovenskega govora tudi v tistem delu, ki je drugače pri vojakihi sloveniziran. Zadnje čase imam priložnost, da ob večerih poslušam na takih tečajih narodne obrambe, in jezik, ki ga dobivam v tako imenovani slovenščini, je naravnost obupen in v nekem smislu žaljiv za poslušalce. Ljudje so ravno tako, kakor je Korošec za določena področja usposobljen in lažje govori in se izraža v nemščini, tako za določena področja pri nas usposobljeni in se lažje izražajo v srbohrvaščini. Tako pride do zelo čudne jezikovne mešanice. Druga stvar, ki se mi zdi za Korošce zelo važna in v kateri tudi Slovenec greši — Slovenec je posebno nadarjen, da zna neka-ko vse jezike; pojavljajo se govorni položaji, ko pride Slovenec in Srbohrvat, in takrat Slovenec takoj postane superioren, »ti ne znaš naš jezik pa ču ja na srbohrvatskom«, in se začne tako pogovarjati, se pravi, manjka tisto uzaveščanje, da je treba slovensko govoriti tudi v takih medjezikovnih položajih, med drugim tudi zato, ker jaz tako zagovarjam iz demokracije do tistega, da ga ne podcenjujem, da ne degradiram, da ga ne nadlegujem in da dam njemu enako možnost, da se nauči mojega jezika.

Koliko se ta model da prenesti na Koroško, ne vem, v določenem smislu sem imel priložnost v Gradcu slišati ljudi, ki so se z nemškega področja prilagodili tej govorni situaciji, verjetno so to posamezni entuziasti, ki pa vendarle, če je večinska družba slovenska, uporabljajo slovenski jezik, vsaj za poskus. Tu vidimo važnost poudarjanja tako imenovanihi govornih situacij in uradnega jezika.

V naši tradiciji se je zaradi nekkih ideološko-političnih interpretacij v preteklosti smatralo, da je recimo potegovanje za uradovalni jezik ali za jezik v šoli tako imenovani drobiž, da pa se bistvena vprašanja v 19. stoletju niso reševala. Mislim, da so se bistvena vprašanja reševala ravno v tem, da se funkcionalnost slovenskega jezika širi in s tem povzroča določene socialne obveznosti tistega elementa, ki je na slovenskem jezikovnem teritoriju bil. Tu smo videli žalostno stanje, da nemški uradnik v nasprotju s starimi avstrijskimi določili nima do uporabnika slovenskega jezika tako rekoč nobenih obveznosti, ker se zmeraj lahko posluži enostavno tolmača. Da bi se to stanje izboljšalo, bi bilo treba doseči drugačno kvaliteto jezikovnega pouka zlasti na srednjih šolah. Če se to, kar dela Slovenec, primerja s tem, kar dela Nемец, je to naravnost katastrofalno. Mi smo tam pri takih čisto preprostih stvareh, lahko bi rekel sklanjatvah, in s tem se konča. Danes se te polnosti, ki jo slovensko jezikoslovje že daje za pouk jezika v tem polifunkcionalnem smislu, ne občuti.

Še beseda kolegu Paternuju. Mislim, da on podcenjuje, kar slovensko jezikoslovje danes dela na področju teorije zvrsti. To je tradicionalna delitev, da se — kot je kolega Prunč rekel — v vseh situacijah govori en sam jezik. Zdaj pa imamo sorazmerno odprto teorijo polifunkcionalnosti slovenskega jezika in socialne diferenciranosti, brez kakršnihkoli apriornih teženj, da bi rekli, to je a priori boljše od onega, to naj se ohrani, dalje razvija.

Feliks Bister

Ne maram zapustiti tega zborovanja brez konkretnega predloga, kajti včeraj smo s strani predsednice slišali, da je pripravljena že lepa lista sklepov in predlogov. V imenu Mladja bi še predlagal, da bi premišljevali o tem, kako bi pripravili na Stritarjevi hiši

na Dunaju spominsko ploščo in hkrati post festum Cankarjeve obletnice obnovili nečitljivi tekst na Cankarjevem stanovanju v dunajskem Ottakringu. Dovolite, da bi kot izraz te mladjevske iniciative izročil Slavističnemu društvu Slovenije v imenu kluba Mladje svojo fotografijo Stritarjeve hiše.

Breda Pogorelec

Zahvaljum se tovarišu Bistru za fotografijo. To je že drugi kos opreme sobe Slavističnega društva Slovenije (sobe, ki je še nimamo). Žal se ni posrečilo ustanoviti Slavistično društvo na Koroškem, kakor je to v Trstu. O tem bi morali razpravljati, jaz sem nesrečne roke pri organiziranju. Glede tega si že nekaj let prizadevamo, le da sami ustreznega partnerja na strani koroških Slovencev nismo našli. Spodbudo glede obeležij sprejemamo.

VLOGA OSREDNJIH ORGANIZACIJ V ŽIVLJENJU SLOVENSKE NARODNE SKUPNOSTI NA KOROŠKEM

Razpravljajo: za Narodni svet koroških Slovencev dr. Matevž Grilc in Filip Warasch, za Zvezo slovenskih organizacij dr. Franci Zwitter in inž. Filip Wieser. Odlomki iz razprave.

Franci Zwitter

Vlogo osrednjih organizacij vidim v dveh smereh. Prvič, da morajo vse slovenske narodne organizacije na Koroškem skrbeti, da ostanejo koroški Slovenci živ del slovenske narodne celote. To mora biti aksiom. Samo na tej osnovi je mogoča enotnost slovenske narodne skupnosti na Koroškem in samo v tej smeri se razlikuje naša borba od tistih, ki zagovarjajo eventualno avstrijske Slovence ali pa v najslabšem pomenu vindišarje, ker tudi vindišarji so končno jezikovno slovenska narodna skupnost. V tem je po mojem bistvo, da hočemo koroški Slovenci ostati živ del slovenske narodne celote. Drugače bi bila naša borba samo še borba za neko kulturistično narodno skupnost, katero bi Avstrijci oziroma avstrijska vlada in avstrijske strukture brez vsega sprejele, in verjetno ne bi bilo potrebno te borbe, kakor jo vodimo danes. V drugi smeri pa je vloga teh narodnih organizacij zlasti v tem, da priborimo našemu, torej slovenskemu človeku na Koroškem, enakopravno mesto v avstrijski družbi, ki ga obdaja in v kateri živi.

Glede trenutnega položaja na Koroškem bi poudaril, da se je situacija z zadnjo zakonodajo, torej z zakonodajo lanskega julija in pa letošnjih odredb z dne 31. maja 1977, v tem smislu bistveno spremenila, da je bilo doslej tudi za avstrijsko vlado vprašanje odprto; od sprejetja te zakonodaje pa je vprašanje koroških Slovencev in pravic, ki jim grejo, zaključeno in stojijo avstrijska vlada in avstrijske politične strukture na stališču, da je vprašanje člana 7 dokončno rešeno. To pa spreminja tudi naš boj. Prej smo vendar lahko pričakovali, da bi v dialogu z avstrijskimi strukturami dosegli sprejemljivo rešitev. Odslej je naša